

GÖMRÜK DƏYƏRİ VƏ ONUN TƏYİN EDİLMƏSİ SİSTEMİ

UOT 339.9
DOI:10.30546/3006-0346.2024.1.79.150

FUAD MİKAYİLOV
Bakı Dövlət Universiteti

E-mail: f_mikayilov@mail.ru

Giriş

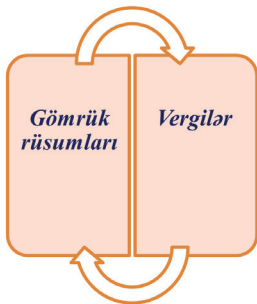
Gömrük dəyəri idxal olunan malların beynəlxalq ticarət zamanı satıldığı və ya qiymətləndirildiyi qiyməti ifadə edir. Bu dəyər gömrük rüsumlarının və vergilərinin hesablanması üçün əsas kimi istifadə edilir və onu transsərhəd ticarətin əsas aspektinə çevirir. Gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi sadəcə formallıq deyil, müxtəlif üsulları və mülahizələri əhatə edən ciddi prosesdir. Beynəlxalq ticarətdə gömrük dəyəri heç bir tərəfin manipulyativ təcrübələr vasitəsilə yersiz üstünlük əldə etməməsini təmin edərək, vəzifələrin qiymətləndirilməsi üçün ədalətli və standartlaşdırılmış sistem yaratmaqda xalqlar üçün ümumi əsas rolunu oynayır. Bundan əlavə, şəffaf gömrük qiymətləndirmə prosesi qlobal ticarətlə məşğul olan bizneslər üçün bərabər şərait yaratmağa kömək edir, beynəlxalq iqtisadi mənşərdə inam və proqnozlaşdırıla bilənliyi gücləndirir.

Gömrük rüsumları və vergilər

Gömrük rüsumları və vergiləri milli inkişafa və infrastruktura töhfə verən hökumətlər üçün vacib gəlir mənbələridir. Gömrük dəyərinin dəqiq müəyyən edilməsi idxal olunan mallara tətbiq edilən rüsum və vergilərin məbləğinə birbaşa təsir göstərir. Nəticə etibarilə, o, hökumətlər üçün yerli sənayeləri qorumaq, ticarət balanssızlığını tənzimləmək və dövlət xidmətlərini və təşəbbüsləri dəstəkləmək üçün gəlir əldə etməkdən ötrü bir mexanizm rolunu oynayır. Mahiyyət etibarilə ilə gömrük dəyərinin tərfi sadəcə pul təyinatı çərçivəsindən kənara çıxır; ədalətli və effektiv qlobal ticarət sisteminin təməl daşını təşkil edir.

Şəkil 1.

Hökumətlərin gəlir mənbələri



Mənbə: *İnternet resursları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.*

Mürəkkəb beynəlxalq ticarət şəbəkəsində gömrük qiymətləndirməsi sərhədləri keçən mallara təyin olunan dəyərin müəyyən edilməsinə rəhbərlik edən bir proses kimi meydana çıxır. Gömrük qiymətləndirməsinin əsas məqsədi beynəlxalq ticarətdə ədalətli təşviq etməkdir. İdxal olunan malların dəyərinin müəyyən edilməsi üçün standartlaşdırılmış metodologiyanın yaradılması ilə gömrük qiymətləndirməsi ticarət tərəfdaşları üçün ədalətsiz üstünlüklərin və ya çatışmazlıqların qarşısını almaq məqsədi daşıyır. Qiymətləndirmə prosesi bütün iştirakçı tərəflərin şəffaf və ədalətli qlobal ticarət mühitini dəstəkləyərək, bərabər şəraitdə fəaliyyət göstərməsini təmin edir.

Beynəlxalq ticarətdə kritik problemlərdən biri malların aşağı və ya həddindən artıq qiymətləndirilməsi riskidir. Malların dəyərinin aşağı salınması və ya çox göstərilməsi nəinki gömrük rüsumları və vergilər vasitəsilə toplanan gəlirlərə təsir etməklə yanaşı, bazarda rəqabəti də pozan dərin nəticələrə səbəb ola bilər. Gömrük qiymətləndirməsi idxal olunan malların dəqiq dəyərinin müəyyən edilməsi üçün sistemli və obyektiv metod təqdim etməklə bu təhriflərə qarşı qoruyucu vasitə kimi çıxış edir [4, s.92].

Aşağı və ya həddindən artıq qiymətləndirmənin qarşısını almaq üçün gömrük orqanları əməliyyatın dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadıqda və ya etibarsız olduğu aşkar edildikdə deduktiv dəyər, hesablanmış dəyər və qalıq metodu da daxil olmaqla müxtəlif qiymətləndirmə üsullarından istifadə edirlər. Bu üsullar bəyan edilmiş dəyərin bazar reallıqlarına uyğun olmasını və hesablanmış gömrük rüsumlarının və vergilərinin idxal olunan malların həqiqi dəyərini əks etdirməsini təmin edən yoxlama və tarazlıq funksiyasını yerinə yetirir [4, s.97].

Gömrük Qiymətləndirməsi üzrə Sazişlər

1994-cü ildə yaradılmış Gömrük Qiymətləndirməsi üzrə ÜTT Sazişi gömrük qiymətləndirməsi praktikasının beynəlxalq çərçivəsini təmin edir. Üzv ölkələr tərəfindən qəbul edilən bu saziş idxal olunan malların gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi prinsiplərini və üsullarını əks etdirir. Onun əsas məqsədi gömrük qiymətləndirmə prosedurlarını standartlaşdırmaqdır.

dırmaq və uyğunlaşdırmaq, qlobal ticarətdə ardıcılığını və proqnozlaşdırıla bilənliyi təşviq etməkdir. Gömrük Qiymətləndirməsi üzrə ÜTT Sazişinə əsasən, üzv ölkələr mümkün olduqda əməliyyat dəyəri metodunu tətbiq etməyi öhdələrinə götürürlər. Müqavilə həmçinin gömrük qiymətləndirməsinin çevik və adaptiv proses olaraq qalmasını təmin edərək, alternativ qiymətləndirmə metodlarından istifadə üçün təlimatlar təqdim edir. Bundan əlavə, saziş gömrük orqanlarından gömrük qiymətləndirmə qanunları və prosedurları haqqında məlumat dərc etməyi tələb etməklə şəffaflığı təşviq edir.

Gömrük Qiymətləndirməsi üzrə ÜTT Sazişi ilə tandemdə Harmonik Sistem (HS) gömrük qiymətləndirməsində əsas rol oynayır. HS, malların təsnifatı üçün beynəlxalq standartlaşdırılmış sistemdir, xüsusiyyətlərinə əsasən hər bir məhsula unikal kod təyin edir. Bu kodlar bütün dünya üzrə gömrük orqanları üçün ümumi dili asanlaşdırır, malların təsnifatını sadələşdirir və gömrük qiymətləndirməsində ardıcılığını təmin edir. Gömrük qiymətləndirməsi ilə HS Kodeksləri arasında əlaqə ondan ibarətdir ki, malların təsnifatı onların qiymətləndirilməsinə təsir edir. Təsnifat nə qədər dəqiq və təfərrüatlı olarsa, gömrük qiymətləndirmə prosesi də bir o qədər dəqiqləşir. Buna görə də, HS Kodları gömrük prosedurlarının uyğunlaşdırılması və standartlaşdırılmasında mühüm alət kimi xidmət edir, beynəlxalq ticarətin səmərəliliyinə və ədalətliliyinə töhfə verir [7, s.387].

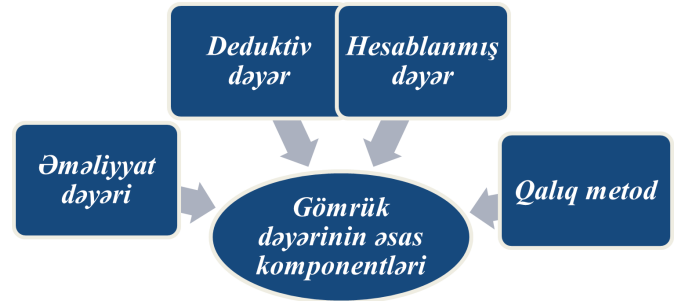
Gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi dəqiqliyi və ədalətliliyi təmin etmək üçün müxtəlif amilləri nəzərə alan nüanslı prosesi əhatə edir.

Gömrük dəyərinin əsas komponentlərinə ayrı-ayrı nəzər salaq: əməliyyat dəyəri, deduktiv dəyər, hesablanmış dəyər və qalıq metod.

Əməliyyat dəyəri: Gömrük qiymətləndirməsinin əsasında idxal olunan malların dəyərinin müəyyən edilməsində üstünlük verilən üsul hesab edilən əməliyyat dəyəri dayanır [7, s.388].

Şəkil 2.

Gömrük dəyərinin əsas komponentləri



Mənbə: *İnternet resursları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.*

Deduktiv dəyər: Əməliyyatın dəyərinin müəyyən edilə bilmədiyi və ya etibarsız olduğu müəyyən edilən hallarda gömrük orqanları alternativ üsullara müraciət edə bilər və belə üsullardan biri deduktiv dəyərdir [1, s.43].

Hesablanmış dəyər: Hesablanmış dəyər həm əməliyyat dəyəri, həm də deduktiv dəyər uyğun olmayan seçimlər olduqda istifadə edilən digər alternativ üsuldur [1, s.46].

Qalıq metod: Qalıq metodu ən az üstünlük verilən variantdır və yalnız yuxarıda qeyd olunan üsullarla gömrük dəyərini müəyyən etmək mümkün olmadıqda tətbiq edilir [3, s.451].

Gömrük qiymətləndirməsinin mürəkkəblikləri beynəlxalq ticarətin dinamik mənzərəsində yaranan müxtəlif problemlərin həllini nəzərdə tutur. Transfer qiymətləri, eyni korporativ qrupa daxil olan qurumlar arasında əməliyyatlar üçün qiymətlərin müəyyən edilməsi təcrübəsi gömrük qiymətləndirməsi üçün əhəmiyyətli problem yaradır. Əlaqədar tərəflər transsərhəd əməliyyatlarla məşğul olduqda, gömrük dəyərlərinə və nəticədə tətbiq edilən rüsumların və vergilərin məbləğinə təsir göstərmək üçün qiymətlərin manipulyasiyası riski var. Gömrük qiymətləndirilməsinə təsiri dərin, çünki transfer qiymətləri tətbiqi əməliyyat dəyərini təhrif edə bilər - gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi üçün üstünlük verilən üsul. Şirkətlər gömrük rüsumlarını və ya vergilərini minimuma endirmək üçün beynəlxalq ticarət arenasında ədalətsiz üstünlük və ya çatışmazlıq yaradaraq malları aşağı və ya çox qiymətləndirə bilər [3, s.455].

Gömrük qiymətləndirməsi kontekstində transfer qiymətləri ilə bağlı problemlərin həlli gömrük orqanları ilə vergi orqanları arasında gücləndirilmiş yoxlama və əməkdaşlığı tələb edir. Gömrük orqan-

ları həmçinin əlaqəli tərəflərin əməliyyatlarında nümunələri və anomaliyaları müəyyən etmək üçün qabaqcıl texnologiyalar və məlumat analitikasını tətbiq edə bilirlər. Ölkələr arasında beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə həyata keçirilən əməkdaşlıq söyləri gömrük qiymətləndirməsində transfer qiymətləri problemlərinin həllində standartlaşdırılmış yanaşmaların və ən yaxşı təcrübələrin inkişafına töhfə verə bilər [5, s.1883].

Əlaqədar tərəflərin əməliyyatları gömrük qiymətləndirməsində daha bir mürəkkəblilik qatını təqdim edir. Gömrük dəyərinin dəqiq müəyyən edilməsi üçün malların idxalı və ixracında iştirak edən əlaqəli şəxslərin müəyyən edilməsi çox vacibdir. Əlaqədar tərəflərə ümumi mülkiyyətə, nəzarətə və ya əməliyyatların qiymətinə təsir edə biləcək digər əhəmiyyətli əlaqələrə malik olan şirkətlər daxil ola bilər. Gömrük orqanları əlaqəli tərəfləri müəyyən etmək üçün möhkəm mexanizmlər yaratmalıdırlar, xüsusən də sərhədləri aşaraq fəaliyyət göstərən transmilli korporasiyalarla iş zamanı. Gömrük qiymətləndirməsində şəffaflığın və ədalətin təmin edilməsi üçün korporativ strukturların, mənsubiyyətlərin və biznes əlaqələrinin hərtərəfli başa düşülməsi vacibdir [5, s.1885].

Valyuta məzənnələri gömrük qiymətləndirməsinə dəyişkənlik qatı gətirir, çünki idxal olunan malların dəyəri çox vaxt xarici valyutada ifadə olunur. Valyuta məzənnələrinin dəyişməsi gömrük dəyərinin dəyişməsinə gətirib çıxara bilər ki, bu da idxal olunan mallar üzrə hesablanmış rüsum və vergilərin düzgünlüyünə təsir göstərir. Valyuta məzənnəsinin dəyişməsinin gömrük dəyərinə təsiri malların satışı ilə onların idxalçı ölkəyə daxil olması arasında vaxt fərqi olduqda xüsusilə nəzərə çarpır. Bu dövr ərzində valyuta məzənnələrində baş verən dəyişikliklər idxal zamanı bəyan edilmiş dəyərlə yerli valyutada olan faktiki dəyər arasında fərqlərə səbəb ola bilər [9, s.33].

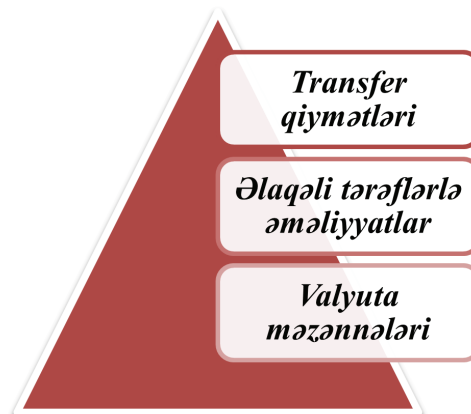
Alternativ olaraq, bizneslər mənfi məzənnə dəyişikliyi riskini azaltmaq üçün forvard müqavilələri və ya valyuta hedcinqi kimi maliyyə alətlərindən istifadə edə bilər. Bu strategiyalar gömrük dəyərini əməliyyatın iqtisadi reallığı ilə uyğunlaşdırmaq, valyuta məzənnələri ilə bağlı mübahisələr və qeyri-müəyyənlik potensialını minimuma endirmək məqsədi daşıyır.

Transfer qiymətləri, əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar və valyuta məzənnələri daxil olmaqla, gömrük qiymətləndirməsində çətinliklər çoxşaxəli və uyğunlaş-

malı yanaşma tələb edir. Gömrük orqanları, biznes qurumları və beynəlxalq təşkilatlar qlobal ticarətin daim inkişaf edən mənzərəsində gömrük qiymətləndirməsi proseslərinin bütövlüyünü və ədalətliyini təmin edərək, effektiv strategiyalar hazırlamaq və həyata keçirmək üçün birgə işləməlidirlər [2, s.2099].

Şəkil 3.

Gömrük qiymətləndirməsi zamanı yaranmış çətinliklər



Mənbə: *İnternet resursları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.*

Gömrük qiymətləndirmə prosesinin əsası idxalçı tərəfindən təqdim olunan sənədlərdə yatır. Bu sənədlər arasında ilk növbədə kommərsiya hesab-fakturaları, konosamentlər və idxal olunan mallar və əməliyyatın şərtləri haqqında təfərrüatları təmin edən digər əlaqəli sənədlərdir. Kommərsiya fakturalarına adətən malların təsviri, miqdarı, vahid qiyməti və ümumi dəyər kimi məlumatlar daxildir [2, s.2101].

Gömrük qiymətləndirmə prosesində sənədlərin düzgünlüyü əsasdır. Qeyri-dəqiq və ya natamam məlumat bəyan edilmiş dəyerdə uyğunsuzluqlara səbəb ola bilər ki, bu da rüsumların və vergilərin düzgün qiymətləndirilməməsi ilə nəticələnə bilər. İdxalçılar və ixracatçılar idxal olunan malların xarakteri, miqdarı və dəyəri haqqında dəqiq təfərrüatları təqdim etməkdə səy göstərməlidirlər. Gömrük orqanları müvafiq qiymətləndirmə metodunu tətbiq etmək və gömrük rüsumlarının ədalətli və şəffaf qiymətləndirilməsini təmin etmək üçün bu sənədlərdə olan məlumatlardan asılıdır. Sənədləşmədə dəqiqlik təkə gömrük rəsmiləşdirilməsi prosesini asanlaşdırır, həm də beynəlxalq ticarət sisteminin ümumi bütövlüyünə töhfə verir.

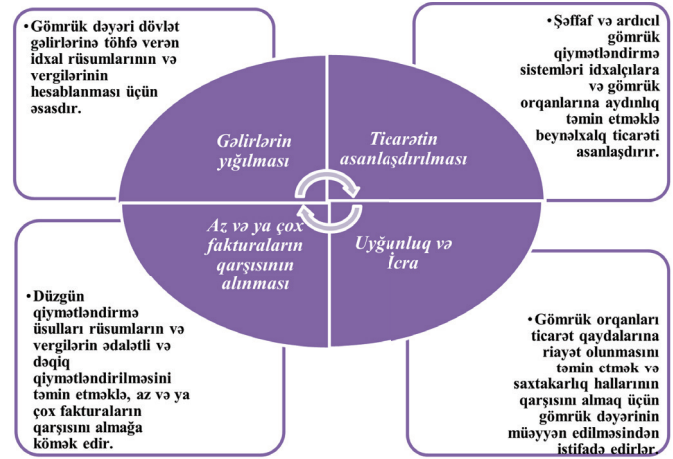
Gömrük orqanları bəyan edilmiş dəyərlərin düzgünlüyünü yoxlamalar vasitəsilə həyata keçirməklə mühüm rol oynayırlar. Gömrük yoxlamaları idxal olunan malların sənədlərdə göstərilən təsvirə uyğunluğunu təmin etmək üçün onların fiziki müayinəsini nəzərdə tutur. Bu vizual qiymətləndirmə elan edilmiş dəyərlə potensial problemləri göstərə biləcək hər hansı uyğunsuzluq və ya anomaliaları aşkar etmək üçün vacibdir [6, s.403].

Bundan əlavə, gömrük orqanları idxalçının uçotunun, o cümlədən maliyyə sənədlərinin və mühasibat uçotunun sistemlərinin daha əhatəli şəkildə yoxlanılmasını nəzərdə tutan auditlər də apara bilər. Auditlər müəyyən müddət ərzində gömrük bəyannamələrinin ardıcılığının və düzgünlüyünün qiymətləndirilməsində mühüm rol oynayır. Riskə əsaslanan yanaşmadan istifadə etməklə gömrük orqanları yoxlamalar və auditlər üçün yüksək riskli əməliyyatları hədəfə ala bilər və bu, qiymətləndirmə prosesinin effektivliyini artırır [11].

İdxalçılar və gömrük orqanları gömrük dəyərinin şərhində fərqli olduqda mübahisələr yarana bilər. Bu mübahisələri həll etmək üçün gömrük orqanları adətən mübahisələrin həlli mexanizmlərini yaradırlar. Bu mexanizmlər fikir ayrılıqlarının həlli və gömrük qiymətləndirməsinin beynəlxalq standartlara və razılaşmalara uyğunluğunu təmin etmək üçün strukturlaşdırılmış prosesi təmin edir. Mübahisələrin həllinin ümumi mexanizmlərinə inzibati araşdırmalar, gömrük orqanları ilə idxalçılar arasında müzakirələr, bəzi hallarda isə rəsmi hüquqi prosedurlar daxil ola bilər. Məqsəd gömrük qiymətləndirməsində şəffaflıq, ardıcılıq və dəqiqlik prinsiplərini qoruyan ədalətli və qarşılıqlı razılıq əsasında qərara nail olmaqdır [6, s.403].

Gömrüklərin qiymətləndirilməsi dinamik və mürəkkəb prosesdir və real dünya nümunələri yarana biləcək problemlər, mübahisələr və həll yolları haqqında təsəvvürlər yaradır. Mübahisələrin diqqətəlayiq hallarının araşdırılması və onların sonrakı həlli bizneslər, gömrük orqanları və siyasətçilər üçün dəyərli dərslər verir [8, s.76].

Səkil 4. Gömrük dəyərinin müəyyən edilməsinin əhəmiyyəti



Mənbə: *İnternet resursları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.*

2011-ci ildə Apple Inc Hindistan səlahiyyətliləri ilə əhəmiyyətli gömrük qiymətləndirmə mübahisəsi ilə üzləşdi. Mübahisə Hindistanda iPhone-ların yığılması üçün Apple tərəfindən idxal edilən komponentlərin təsnifatı və qiymətləndirilməsi ətrafında cərəyan edirdi. Hindistan gömrük orqanları idxal olunan komponentlərin bəyan edilmiş dəyərinin aşağı qiymətləndirildiyini iddia edərək, gömrük rüsumlarının aşağı salınmasına səbəb olmuşdur.

Mübahisə çoxsaylı komponentləri olan mürəkkəb məhsulların gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi ilə bağlı çətinlikləri vurğuladı. Apple, gömrük dəyərini idxal olunan komponentlər üçün ödənilən və ya ödənilməli olan faktiki qiymətlərə əsaslanaraq, əməliyyat dəyəri metoduna əməl etdiyini iddia etdi. Bununla belə, Hindistan səlahiyyətliləri əməliyyat dəyərinə əlavə xərclərin daxil edilməsi ilə bağlı narahatlıqlarını ifadə ediblər.

2003-cü ildə Toyota ABŞ Gömrük və Sərhəd Mühafizəsi ilə gömrük qiymətləndirməsi ilə bağlı mübahisəyə qarışdı. Fikir ayrılığı Toyota tərəfindən ABŞ-da avtomobil istehsalı üçün idxal edilən bəzi avtomobil hissələrinin təsnifatı və qiymətləndirilməsi ətrafında cərəyan edirdi. Gömrük və Sərhəd Mühafizəsi iddia etdi ki, Toyota idxal olunan hissələri aşağı qiymətləndirdi və bu, gömrük rüsumlarının əhəmiyyətli dərəcədə az ödənilməsinə səbəb oldu. Bu hal idxal mallarının dəqiq təsnifatının və qiymətləndirilməsinin vacibliyini vurğuladı, xüsusən də komponentlərin dəyər baxımından geniş

şəkildə fərqlənə biləcəyi avtomobil sənayesində. Toyota, müəyyən edilmiş gömrük qiymətləndirmə üsullarına əməl etdiyini iddia etdi, lakin mübahisə bizneslərin öz təcrübələrini gömrük orqanlarının şərtlərinə uyğunlaşdırmaqda qarşılaşdıqları çətinlikləri vurğuladı [8, s.79].

Apple Inc-in Hindistan gömrük orqanları ilə mübahisəsi, nəhayət, 2013-cü ildə həllini tapdı. Uzun sürən danışıqlardan və Apple tərəfindən istifadə edilən qiymətləndirmə üsullarının hərtərəfli araşdırılmasından sonra hər iki tərəf razılığa gəldi. Apple idxal olunan komponentlərin yenidən işlənmiş qiymətləndirilməsi əsasında əlavə gömrük rüsumlarını ödəməyə razılıq verdi. Qətnamədə qiymətləndirmə ilə bağlı mübahisələrin həllində biznes və gömrük orqanları arasında açıq ünsiyyətin və əməkdaşlığın vacibliyi vurğulanıb. O, həmçinin gömrük qiymətləndirmə üsullarında aydınlığa ehtiyacı, ədalətli və şəffaf həll prosesinin əhəmiyyətini vurğuladı.

Toyota və ABŞ Gömrük və Sərhəd Mühafizəsi ilə bağlı işdə 2006-cı ildə qərar qəbul edildi. Geniş müzakirələrdən və qiymətləndirmə üsullarını nəzərdən keçirdikdən sonra Toyota mübahisəni həll etmək üçün əlavə gömrük rüsumları ödəməyə razı oldu. Qətnamə avtomobil hissələri kimi mürəkkəb məhsulların gömrük qiymətləndirilməsinin mürəkkəbliyini və müəssisələrin narahatlıqları həll etmək üçün gömrük orqanları ilə fəal əlaqə saxlamasının zəruriliyini vurğuladı. Bu nümunə araşdırmaları göstərir ki, gömrük qiymətləndirməsi ilə bağlı mübahisələr, xüsusən idxal olunan malların dəyərinin subyektiv ola biləcəyi və ya mürəkkəb təchizat zəncirlərini əhatə edə biləcəyi sənayelərdə qeyri-adi deyil. Bu mübahisələrin həlli birgə səy, şəffaf ünsiyyət və beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş gömrük qiymətləndirmə prinsiplərinə riayət etmək öhdəliyi tələb edir. Müəssisələr gömrük qiymətləndirmə təcrübələri haqqında anlayışlarını artırmaq və potensial mübahisələrdən qaçmaq üçün bu hallardan mühüm dərslər çıxara bilərlər [10, s.77].

Nəticə

Yekun olaraq qeyd edək ki, gömrük qiymətləndirməsi ədalətli və şəffaf ticarət təcrübələri üçün əsas rol oynayır və hesablanmış rüsum və vergilərin idxal olunan malların həqiqi dəyərini dəqiq əks etdirməsini təmin edir. Gömrük qiymətləndirməsində istifadə olunan üsullar və prinsiplər, o cümlədən əməliyyat dəyəri, deduktiv dəyər, hesablanmış dəyər və qalıq

metodu transsərhəd əməliyyatların bütövlüyünə və ardıcılığınə kömək edir. Proses mübahisələr və nümunə araşdırmaları ilə sübut olunduğu kimi çətinliklərdən də məhrum deyil, lakin bu problemlərin həlli qlobal ticarətin tarazlığını saxlamaq üçün vacibdir.

Gömrük qiymətləndirmə məsələsi isə, statik deyil, beynəlxalq ticarət dinamikasında dəyişikliklərə, texnoloji irəliləyişlərə və tənzimləyici çərçivələrdəki dəyişikliklərə cavab olaraq inkişaf edir. Həm bizneslər, həm də hökumətlər inkişaf tempini qoruyub saxlamaq üçün bu dəyişiklikləri qabaqcadan görməli və onlara uyğunlaşmalıdırlar. Bu uyğunlaşma gömrük qiymətləndirmə proseslərinin səmərəliliyini və dəqiqliyini artırmaq üçün avtomatlaşdırma və süni intellekt kimi yeni texnologiyaların tətbiqini nəzərdə tutur.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Balliu, Teuta & (L)Lozana, Aida. (2014). *Fallback Methods as a Basis of Customs Valuation on Imported Goods: Reality Facing Rules and Laws*. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 5. 10.5901/mjss.2014.v5n4p174.
2. C. Satapathy. (2000). *Implementation of WTO Agreement on Customs Valuation*. *Economic and Political Weekly*, 35(25), 2098–2101. <http://www.jstor.org/stable/4409407>
3. De Wulf, L. (1980). *Determinants of the Contribution of Customs Duties to Budgetary Revenue in Less Developed Countries*. *FinanzArchiv / Public Finance Analysis*, 38(3), 443–468. <http://www.jstor.org/stable/40911626>
4. FISHER, M. L. (1977). *Research Tools in Customs Law*. *The Business Lawyer*, 33(1), 89–99. <http://www.jstor.org/stable/40685787>
5. Getmana, A; Agapova, A. *Peculiarities of establishing the customs value of goods containing intellectual property objects*. *X International Scientific Siberian Transport Forum. Transportation Research Procedia* 63 (2022) 1881–1890
6. Marsilla, Santiago. (2008). *Customs valuation and transfer pricing*. *ERA Forum*. 9. 399-412. 10.1007/s12027-008-0084-1
7. Prest, A. R. (1950). [Review of *Customs Valuation in the United States.*, by R. E. Smith]. *The Economic Journal*, 60(238), 387–389. <https://doi.org/10.2307/2227074>
8. Siyam, Nur & Alqaryouti, Omar & Shaalan, Khaled. (2022). *Customs Valuation Assess-*

ment Using Cluster-based Approach. 10.21203/rs.3.rs-1288941/v1

9. Supanimitkulkit Petchara T. *Trade Globalisation and the Reform of Customs Valuation and VAT on Importation of Goods: The Example of Thailand. Thesis Submitted to the University of London for the Degree of Doctor of Philosophy. 2000.*

10. Walsh, J. T. (2003). "CHAPTER 6. Customs Valuation". In *Changing Customs. USA: International Monetary Fund*. Retrieved Dec 13, 2023, from <https://doi.org/10.5089/9781589062115.058.ch006>

11. <https://www.trade.gov/trade-guide-customs-valuation>

XÜLASƏ

Beynəlxalq ticarətin mürəkkəb mənzərəsində gömrük dəyərinin müəyyən edilməsi xalqlar arasında iqtisadi münasibətləri formalaşdıran əsas amil kimi dayanır. Gömrük dəyəri ölkə sərhədində rüsum və vergilərin hesablanması məqsədilə idxal olunan mallara təyin edilmiş pul dəyərinə aiddir. Bu, tək-cə ticarət əməliyyatlarının maliyyə dinamikasına təsir göstərməyən mühüm elementdir, həm də qlobal bazarda ədalətli təcrübələrin təmin edilməsində və şəffaflığın artırılmasında mühüm rol oynayır. Bu baxımdan, məqalədə gömrük dəyəri və onun təyin edilməsi sistemindən bəhs edilir.

Açar sözlər: *gömrük dəyəri, beynəlxalq ticarət, maliyyə dinamikası, vergilər*

Mikayilov Fuad Zaur
Baku State University

CUSTOMS VALUE AND THE SYSTEM OF ITS DETERMINATION SUMMARY

In the complex picture of international trade, the determination of customs value is the main factor shaping economic relations between nations. Customs value refers to the monetary value assigned to imported goods for the purpose of calculating duties and taxes at the country's border. It is an important element that not only affects the financial dynamics of trade transactions, but also plays an important role in ensuring fair practices and increasing transparency in the global market. In this regard, the article discusses the customs value and the system of its determination.

Keywords: *customs value, international trade, financial dynamics, taxes*

Микаилов Фуад Заур
Бакинский Государственный Университет

ТАМОЖЕННАЯ СТОИМОСТЬ И СИСТЕМА ЕЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РЕЗЮМЕ

В сложной картине международной торговли определение таможенной стоимости является основным фактором, формирующим экономические отношения между странами. Таможенная стоимость – это денежная стоимость, присвоенная импортируемым товарам для целей расчета пошлин и налогов на границе страны. Это важный элемент, который не только влияет на финансовую динамику торговых операций, но и играет важную роль в обеспечении добросовестной практики и повышении прозрачности на мировом рынке. В связи с этим в статье рассматривается таможенная стоимость и система ее определения.

Ключевые слова: *таможенная стоимость, международная торговля, финансовая динамика, налоги.*